

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні Вченої ради
НПУ імені М.П.Драгоманова

“29” вересня 2022 р.

Протокол № 3

Проректор з навчально-
методичної роботи
проф. Вервигуб Р. М.

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ

для освітніх програм педагогічних спеціальностей
педагогічного факультету

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом **ПП1.01**

Розробники програми:

Яценко Т.С., дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології педагогічного факультету НПУ імені М.П Драгоманова

Дубініна К.В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології педагогічного факультету НПУ імені М.П Драгоманова

Рецензенти:

Нежинська О.О., кандидат психолог. наук, доцент, доцент кафедри психології Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

Євтушенко І.В., кандидат психолог. наук, доцент, доцент кафедри практичної психології педагогічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до впровадження на засіданні Науково-методичної ради НПУ імені М. П. Драгоманова «14» вересня 2022 року, протокол № 1.

Голова НМР

(підпис)

Р.М.Вернидуб
(Прізвище, ініціали)

1. Пояснювальна записка

Навчальна програма освітнього компоненту Психологія складена відповідно до професійної підготовки фахівців освітнього рівня «бакалавр», галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Предмет вивчення освітнього компоненту: є формування основних понять і категорій загальної, соціальної, вікової, педагогічної психології, визначення сутності й загальних закономірностей виникнення, функціонування та розвитку психіки; взаємозв'язок соціального і психічного, їх взаємодію, взаємозалежність, взаємовпливи на рівні окремої людини, спільності; про соціально-психологічні явища, які виникають у процесі соціальної взаємодії і характеризують індивіда і групу; закономірності психічного розвитку людини на різних вікових етапах її життя, а також особливості освоєння нею соціокультурного досвіду як суб'єкта навчальної та виховної діяльності, яку організує педагог в умовах освітнього процесу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Основи педагогіки зі вступом до спеціальності», «Історія педагогіки», «Теорія та методика виховання», «Філософія».

Мета і завдання освітнього компоненту

Метою викладання освітнього компоненту Психологія є:

- формування у студентів адекватного уявлення про предмет, методи та завдання загальної, соціальної, вікової, педагогічної, психології, про їх основні категорії, про місце серед інших гуманітарних наук;
- знайомство з основними закономірностями функціонування та розвитку психіки сучасної людини, як продукту еволюції вищої форми матерії у ході суспільно-історичного процесу;
- вивчення тем курсу дозволить студентам компетентно досліджувати та аналізувати різноманітні соціально – психологічні процеси та явища, використовуючи набуті знання, вміння і навички, сприяти позитивній динаміці міжособистісних взаємин; допомагати у формуванні сприятливого соціально – психологічного клімату;
- розширення та поглиблення знань студентів про фази дитинства, психічний розвиток дитини на етапі її становлення, розвитку, формування з урахуванням важливих психологічних новоутворень, сенситивних періодів, провідної діяльності та дозрівання нервової системи методами їх дослідження на різних вікових етапах, а також забезпечення майбутніх педагогів теоретичними знаннями з основ педагогічної психології, зокрема, формування у студентів розуміння психологічних закономірностей навчання і виховання, особливостей педагогічної діяльності;
- формування у студентів фундаментальних уявлень та знань про

закономірності розвитку і проявів психіки різних груп дітей з порушеннями розвитку.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту Психологія є:

1) ознайомлення студентів з:

- історією виникнення, розвитку і сучасного стану загальної, соціальної, вікової, педагогічної, спеціальної психології;
- методологією і методами, що використовуються у загальній, соціальній, віковій, педагогічній та спеціальній психології;
- основними теоретичними підходами до розуміння структури й закономірностей розвитку особистості;
- індивідуальними особливостями людини (здібностями, спрямованістю, темпераментом, характером), внутрішньою (емоційною й волевою) регуляцією її діяльності та засобами відображення інформації, уявленнями про формування та розвиток механізмів поведінки та діяльності;
- психологічними особливостями та закономірностями вікового розвитку психіки дитини в період: раннього, дошкільного дитинства, молодшого шкільного віку;
- психофізіологічними та психосоціальними особливостями розвитку особистості у підлітковому, юнацькому віці та дорослих;
- психологічними закономірностями процесів навчання, виховання і самовиховання;
- особливостями педагогічної діяльності й особистості вчителя, як організатора навчально-виховного процесу;
- основними поняттями спеціальної психології, особливостями і закономірностями розвитку різних категорій осіб з психофізичними вадами (глухих, сліпих, розумово відсталих, з порушеннями мовлення, емоційно-вольової сфери, соціальної поведінки, опорно-рухового апарату);

2) формування у студентів наукового підходу до вивчення особливостей психічного життя людини й законів розвитку й функціонування психіки; активізація особистісного та творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Основні програмні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
	ПР-01 Організовувати різні форми спілкування (монологічні, діалогічні та полілогічні) з усіма учасниками освітнього процесу в початковій школі, представниками громади,	ЗК-3. Здатність забезпечувати якісне виконання роботи вчителя початкових класів, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати

враховуючи повагу до прав людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. ПР-02 Управляти професійною діяльністю та проектами в умовах початкової школи, здійснювати спостереження та інтерпретацію соціальних явищ; аналізувати їх зв'язок з різними напрямками фахової діяльності; критично оцінювати та аналізувати інформацію, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах в царині своєї професії. ПР-07 Здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання. Планувати динаміку розгортання змісту освітніх галузей та професійний саморозвиток вчителя. ПР-10 Використовувати в освітній практиці сучасні прийоми оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, здійснювати формувальне, поточне і підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів, застосовувати прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. ПР 12 Застосовувати в педагогічній діяльності методи та прийоми навчання, ефективні інноваційні підходи у роботі з молодшими	індивідуальні професійні потреби. ЗК-6. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, оброблення, критичний аналіз і оцінку інформації, оперувати нею у професійній діяльності. ЗК-7. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня у процесі постановки і вирішення виробничих завдань, діяти соціально відповідально і свідомо під час виконання трудових функцій вчителя початкової школи. ЗК-8. Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття й емоції, потреби, керувати власними емоційними станами та діяти на основі етичних міркувань (мотивів). СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу; планувати та організовувати взаємодію з батьками молодших школярів засобами різних методів, форм співпраці та надавати їм консультативну допомогу щодо сімейного виховання дитини; формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність. СК-6. Здатність організовувати

	школярами, як в стандартних, так і в нестандартних ситуаціях освітнього процесу, також реалізовувати міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей початкової школи. Узагальнювати власний педагогічний досвід, оцінюючи результативність застосування навчальних матеріалів для учнів, системи уроків, методичних рекомендацій з використання сучасного досвіду організації освітнього процесу Нової української школи.	освітній процес в початковій школі, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій як цілісну систему формування особистості дитини молодшого шкільного віку у взаємозв'язку всіх його компонентів (мети і завдань, чинників впливу, закономірностей і принципів, методів, прийомів, засобів, форм навчання і виховання, діагностики й корекції результатів). СК-8. Здатність здобувача вищої освіти збирати, інтерпретувати, застосовувати дані та проводити наукові педагогічні дослідження у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності, формулювати конструктивні ідеї щодо розв'язання проблеми дослідження, описувати, аналізувати та критично оцінювати одержані експериментальні дані для формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти. СК-10. Здатність впроваджувати в професійно педагогічній діяльності сучасні програми з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей здобувачів початкової освіти; різних категорій дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

II. Примірний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 9 кредитів ЄКТС (270 годин).

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна(вечірня) форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Семінарські	СРС	Аудиторні	Лекції	Семінарські	Лабораторні	СРС
	Модуль 1. Загальна психологія як галузь наукових знань										
1.	Тема 1. Введення в загальну психологію	8	4	2	2	10	3	1	2		12
2.	Тема 2. Психологічна характеристика особистості та її діяльності	4	2	2		10	0,5	0,5			14
3.	Тема 3. Індивідуально-психологічні властивості особистості	4	2	2		12	0,5	0,5			16
4.	Тема 4. Пізнавальні психічні процеси	8	4	4		14	2,5	2		0,5	22
5.	Тема 5. Емоційно-вольові психічні процеси	8	4	4		12	1,5	1		0,5	18
	Разом за змістовим модулем 1:	32	16	14	2	58	8	5	2	1	82
	Модуль 2 . Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання										
6.	Тема 1. Предмет, завдання, методи і структура соціальної психології	8	4	2	2	12	4	1	2	1	20
7.	Тема 2. Соціально-психологічні закономірності спілкування та міжособистісної взаємодії	8	4	4		14	1	1			20
8.	Тема 3. Соціально-психологічні проблеми аналізу особистості	6	4	2		16	1	1			20
9.	Тема 4. Соціальна психологія груп	8	4	4		18	1	1			23
	Разом за змістовим модулем 2:	30	16	12	2	60	7	4	2	1	83
	Модуль 3. Основи вікової, педагогічної та спеціальної психології										
10.	Тема 1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.	4	2	1	1	5	1,5	0,5	1		8

11.	Тема 2. Дитяча психологія	4	2	2		5	0,5	0,5			8
12.	Тема 3. Психологія дітей шкільного віку та дорослих	6	4	2		8	4	2	1	1	14
13.	Тема 4. Педагогічна психологія як наука, її методи	4	2	1	1	5	2	1	1		7
14.	Тема 5. Психологія навчання та виховання	4	2	2		7	0,5	0,5			8
15.	Тема 6. Психологія педагога та педагогічного співробітництва	4	2	2		6	0,5	0,5			8
16.	Тема 7. Вступ до спеціальної психології	6	2	2	2	6	3	1	1	1	8
17.	Тема 8. Дизонтогенез інтелектуального розвитку та при мовленнєвих порушеннях	4	2	2		4	0,5	0,5			8
18.	Тема 9. Особливості дизонтогенезу при інших типах порушення психофізичного розвитку	4	2	2		4	0,5	0,5			8
	Разом за змістовим модулем 3:	40	20	16	4	50	13	7	4	2	77
	Разом:	102	52	42	8	168	28	16	8	4	242

III. Зміст освітнього компоненту за модулями і темами:

Модуль 1. Загальна психологія як галузь наукових знань

Тема 1.1 Введення в загальну психологію

Визначення психології як науки. Зміна і розширення предмета психології з давніх часів до наших днів, доповнення її теоріями і методами інших наук. Приклади явищ, які вивчає сучасна психологія, доступність і складність їх наукового пізнання. Система феноменів, що вивчаються сучасною психологією. Поділ психічних явищ на процеси, властивості та стани. Відносність такого поділу. Поведінка і діяльність як предмет психології. Поняття про психіку, її функції. Методи загальної психології. Розуміння психіки різними науковими теоріями. Особливості психічного відображення. Розвиток психіки тварин. Виникнення психічного відображення. Відмінності психіки людини від психіки тварин. Свідомість людини як вища форма психічного відображення. Структура свідомості. Несвідоме, його прояв у психічних процесах, властивостях та станах людини.

Тема 1.2 Психологічна характеристика особистості та її діяльності

Характеристика різних підходів до визначення особистості. Індивід, особистість та індивідуальність. Індивідні та особистісні якості людини. Основні параметри особистості: сталість, єдність та активність. Спрямованість особистості як стало домінуюча система мотивів. Установки та прагнення. Ідеали, переконання, світогляд особистості. Самоактуалізуюча особистість. Структура особистості. Самосвідомість особистості. Я-концепція та образ Я. Самооцінка, її структура та основні параметри. Самооцінка та рівень домагань.

Поняття про діяльність. Предметний характер людської діяльності. Потреби як джерело активності особистості. Мотиви діяльності. Структура діяльності за О. М. Леонтьєвим. Поняття про інтеріоризацію та екстеріоризацію. Дії, їх види та структура. Засвоєння діяльності. Знання. Орієнтувальна основа діяльності. Навички та вміння. Формування навичок та основні закономірності вправлянь. Основні види діяльності особистості – гра як вид діяльності; учіння як діяльність, спрямована на засвоєння знань, вмінь і навичок та на розвиток учня; праця як діяльність.

Тема 1.3 Індивідуально-психологічні властивості особистості

Поняття про здібності. Здібності та діяльність. Різниця між здібностями, знаннями, уміннями та навичками. Структура здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей.

Загальна характеристика темпераменту. Історія становлення типології темпераментів. Тип вищої нервової діяльності як фізіологічна основа темпераменту. Психологічна характеристика темпераменту. Типологія темпераментів: сангвінічний, холеричний, флегматичний, меланхолійний. Відсутність чистих типів, їх змішаність у більшості людей.

Загальне поняття про характер. Характер як система найбільш стійких рис особистості, що проявляють себе в різних видах діяльності, спілкування та взаємодія людини з навколишнім світом. Характер та темперамент людини. Структура характеру. Риси характеру та закономірні зв'язки між ними. Різні підходи до типології характерів. Акцентуйовані типи характерів за К.Леонгардом.

Тема 1.4 Пізнавальні психічні процеси

Поняття про увагу. Значення уваги в житті людини. Фізіологічна основа уваги. Функції уваги. Види уваги. Властивості уваги.

Поняття про уяву. Роль уяви у житті людини. Фізіологічна основа уяви. Основні функції уяви. Способи створення образів уяви. Види уяви.

Поняття про відчуття. Значення відчуттів в житті людини. Класифікація відчуттів. Загальні властивості відчуттів. Адаптація та сенсibilізація органів чуття. Синестезія.

Поняття про сприймання. Основні властивості сприймання. Класифікація та види сприймання. Сприймання простору, руху та часу.

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Індивідуальні особливості і типи пам'яті.

Поняття про мислення як вищу форму пізнавальної діяльності. Характеристика розумових дій. Розумові операції. Форми мислення, їх види. Види мислення. Індивідуальні особливості мислення.

Тема 1.5 Емоційно-вольові психічні процеси

Поняття про емоції та почуття. Значення емоцій та почуттів в житті людини. Основні функції емоцій. Види емоцій. Форми переживання емоцій, почуттів. Параметри, за якими оцінюються емоційні процеси та стани: інтенсивність, тривалість, глибина, усвідомленість, умови виникнення та зникнення, дія на організм, направленість, спосіб вираження. Фундаментальні емоції за К. Ізардом. Вищі почуття: моральні, інтелектуальні, естетичні, праксичні.

Поняття про волю, її значення в житті людини, в організації та регуляції діяльності. Підходи і тенденції розвитку уявлень про волю. Характеристика вольової дії. Структура вольової дії. Вольові якості особистості.

Модуль 2. Місце і роль соціальної психології в системі наукового знання

Тема 2.1. Предмет, завдання, методи і структура соціальної психології

Сутність поняття «соціальна психологія». Предмет соціальної психології. Становлення та історія розвитку соціальної психології як науки. Проблематика та основні напрямки досліджень соціальної психології. Завдання соціальної психології. Функції соціальної психології: методологічна (концептуально-ідеологічна); теоретико-пізнавальна (прогностично-відображальна); прикладна (практично-інструментальна). Структура соціальної психології. Базові категорії соціальної психології. Сфери застосування соціально-психологічних знань. Взаємозв'язок соціальної психології з іншими галузями знань. Проблеми і перспективи розвитку соціальної психології.

Характеристика методів вивчення соціально-психологічної реальності. Спеціалізовані соціально-психологічні методи. Соціально-психологічний експеримент. Лабораторний експеримент. Тестування і тестові методики. Метод соціометричних вимірювань. Контент-аналіз і вивчення документів.

Предмет і завдання прикладної соціальної психології. Специфічні особливості прикладних досліджень у соціальній психології. Сфери прикладних соціально-психологічних досліджень.

Тема 2.2. Соціально-психологічні закономірності спілкування та міжособистісної взаємодії

Поняття спілкування у соціальній психології. Загальна характеристика спілкування. Спілкування у структурі соціальних і міжособистісних стосунків. Функції спілкування. Структура спілкування. Види спілкування. Форми спілкування: бесіда, нарада, переговори, збори, публічний виступ. Рівні спілкування. Типи спілкування.

Соціальна комунікація як структурна складова спілкування. Комунікативний простір міжособистісних стосунків. Поняття комунікації. Види комунікації. Засоби комунікації. Психологічні особливості вербальної та невербальної комунікації. Суб'єктивні канали сприйняття та передача інформації. Комунікативні бар'єри та їх подолання. Специфіка міжособистісного інформаційного обміну. Загальна характеристика міжособистісної взаємодії. Поняття соціальної інтеракції. Структура інтеракції. Типи та стратегії міжособистісної взаємодії (інтеракції). Потреба людини в міжособистісних контактах та взаємодії.

Поняття соціальної перцепції. Роль соціальної перцепції у процесі взаєморозуміння. Механізми соціальної перцепції (взаєморозуміння). Атрибуція та помилки атрибуції. Деформації соціальної перцепції. Психологія впливу. Способи і механізми впливу у процесі спілкування. Реакція зараження. Паніка. Навіювання. Наслідування. Мода та чутки як соціально-психологічні феномени.

Деструктивна та конфліктна взаємодія. Причини та ознаки утрудненого спілкування. Поняття конфлікту. Види конфліктів. Причини конфліктів. Структура конфлікту. Фази та динаміка конфлікту. Стратегії конфліктної взаємодії. Управління конфліктом. Методи розв'язання конфлікту. Профілактика конфліктів.

Тема 2.3. Соціально-психологічні проблеми аналізу особистості

Специфіка постановки проблеми особистості в соціальній психології. Соціально-психологічна природа особистості. Взаємозв'язок соціального та індивідуального в особистості. Біологічні та соціальні чинники розвитку особистості. Соціально-психологічний тип особистості. Соціальна зрілість особистості. Поняття соціалізації особистості. Огляд теоретичних концепцій соціалізації особистості. Етапи соціалізації особистості. Функції соціалізації. Форми соціалізації. Сфери та інститути соціалізації. Механізми соціалізації. Засоби соціалізації особистості. Моделі соціалізації особистості. Особливості соціалізації особистості в сучасних умовах. Проблема асоціалізації та соціальної дезадаптації особистості.

Соціальний статус як показник становища особистості у суспільстві. Соціальна позиція та її вплив на поведінку особистості. Установка як елемент соціальної позиції. Поняття соціальної установки. Структура соціальної установки. Функції соціальної установки в регуляції соціальної поведінки особистості. Поняття соціальної ролі та соціальної функції особистості. Роль як

реалізація статусу і позиції особистості. Види соціальних ролей. Структура соціальної ролі.

Поняття просоціальної поведінки особистості. Соціально-нормативна регуляція поведінки особистості. Альтруїзм як форма просоціальної поведінки. Зовнішні (ситуативні) та внутрішні (індивідуально-психологічні) чинники альтруїстичної поведінки. Проблема асоціальної поведінки. Причини та форми асоціальної поведінки. Соціальна напруженість. Агресивна поведінка. Чинники агресивної поведінки. Психологічні методи профілактики та корекції агресивної поведінки.

Тема 2.4. Соціальна психологія груп

Поняття соціальної групи. Ознаки та психологічні характеристики групи. Функції групи. Класифікація груп. Психологічні характеристики великих соціальних груп та спільностей. Структура психології соціальних груп. Класифікація великих груп. Психологічні особливості організованих соціальних груп та неорганізованих спільностей. Масові соціально-психологічні явища. Психологія етнічних груп. Поняття етнічної групи. Етнопсихологічні категорії: етнос, національний характер, національна свідомість, національна самосвідомість, менталітет, національні стереотипи, етноцетризм. Психологічні особливості українського національного характеру.

Поняття малої соціальної групи. Класифікація малих соціальних груп. Структура малої соціальної групи. Поняття про групову динаміку. Процеси групової динаміки. Утворення і розвиток малої соціальної групи. Основні стадії групоутворення. Групова згуртованість. Механізми формування групової згуртованості. Групова (міжособистісна) сумісність. Групові норми та нормативна поведінка. Проблема прийняття групового рішення. Феномен групового впливу. Види групового впливу на особистість. Групова більшість та групова меншість. Внутрішньо-групові конфлікти. Психологія міжгрупових відносин. Міжгрупове сприйняття. Міжгрупові конфлікти.

Поняття про лідерство та керівництво як персоніфіковані форми управління соціальних груп. Лідерство та керівництво: єдність і розходження. Функції керівника. Стил керівництва і проблеми ефективності групової діяльності. Характеристика стилів керівництва. Моделі типології лідерства. Індивідуально-психологічні характеристики керівника.

Модуль 3. Основи вікової, педагогічної та спеціальної психології

Тема 3.1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.

Предмет вікової психології. Теоретичні та практичні завдання вікової психології. Основні напрями та сучасний стан розробки проблем вікової психології на Україні і за рубежом. Основні розділи вікової психології. Зв'язок вікової психології з іншими науками про людину.

Методи вікової психології, класифікація методів, специфіка їх застосування при досліджуванні психічного розвитку дітей.

Поняття про психічний розвиток дитини. Внутрішні і зовнішні умови психічного розвитку. Їх взаємозв'язок. Соціальне середовище як умова і джерело

психічного розвитку і формування особистості дитини. Рушійні сили психічного розвитку. Внутрішні умови (спадковість, вроджені передумови та дозрівання нервової системи) як природна основа психічного розвитку дитини.

Закономірності психічного розвитку. Теорії психічного розвитку. Критерії періодизації психічного розвитку. Культурно-історична теорія Л.С.Виготського. Положення про провідний вид діяльності у психічному розвитку. Поняття про психологічний вік. Стабільні періоди і кризи. Психологічна структура і динаміка віку. Соціальна ситуація розвитку. Провідний тип діяльності. Основні психічні новоутворення віку. Періодизація психічного розвитку Д.Б. Ельконіна.

Тема 3.2. Дитяча психологія

Криза новонародженості. Психологічна характеристика новонародженої дитини. Психологічний розвиток дитини у фазі новонародженості. Комплекс пожвавлення як перша соціальна реакція.

Соціальна ситуація розвитку. Провідний вид діяльності – безпосередньо-емоційне спілкування. Психічний розвиток дитини немовлячого віку. Криза першого року життя.

Анатомо-фізіологічні особливості дитини раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку. Предметні дії як форма пізнавальної діяльності дитини. Збагачення активного і пасивного словника. Опанування узагальненим значенням слів. Наслідування та його роль у розвитку дитини. Формування перших навичок і звичок поведінки у дітей раннього віку. Криза 3-х років.

Фізичний розвиток дошкільника. Види діяльності дитини дошкільного віку. Гра, її види, форми і розвиток у дошкільному віці. Елементи праці і навчання в діяльності дошкільника, їх роль в психічному розвитку дитини. Місце і особливості наслідування у дошкільника. Формування початкових форм самостійності у дошкільника. Розвиток сенсомоторики в дошкільному віці. Особливості уваги і пам'яті, розвиток ранніх форм практичного мислення. Опанування пасивним та активним словником. Розвиток мови. Опанування першими поняттями, судженнями і умовиводами. Практичне засвоєння граматичної будови мови. Особливості емоційних і вольових виявів і розвиток їх у дітей. Формування звичок і розвиток самостійності поведінки. Домінуючі мотиви поведінки. Формування деяких рис характеру і здібностей. Вияв індивідуальних психологічних особливостей дітей дошкільного віку, значення їх у формуванні особистості. Новоутворення психічного розвитку дитини дошкільного віку. Готовність до навчання в школі. Види готовностей та їх характеристика. Сучасні проблеми навчання шестиліток. Криза 6-7-ми років життя, її симптоматика.

Тема 3.3. Психологія дітей шкільного віку та дорослих

Анатомо-фізіологічні особливості учня молодшого шкільного віку. Навчальна діяльність як провідна, її структура. Розвиток сенсомоторних навичок у діяльності дітей молодшого шкільного віку, роль уроків праці, малювання, співів і фізичного виховання. Розвиток спостереження і спостережливості. Особливості уваги молодших школярів. Неуважність і її причини. Особливості

пам'яті молодших школярів. Вплив навчальної діяльності і спеціального навчання мнемонічним прийомам на розвиток продуктивності осмисленої пам'яті. Особливості мислення дітей молодшого шкільного віку. Практична і розумова дія. Розвиток узагальнюючої і абстрагуючої функцій мислення. Оволодіння поняттями. Особливості й розвиток усної та писемної мови молодшого школяра.

Індивідуальні особливості психічного розвитку молодшого школяра і психологічної основи індивідуального підходу в навчально-виховній роботі.

Соціальна ситуація розвитку підлітка та старшокласника. Особливості провідної діяльності підлітків, осіб раннього і зрілого юнацького віку. Характеристика спілкування підлітка з дорослими та однолітками. Навчальна та суспільно-корисна діяльність підлітків. Особливості спілкування старшокласника з дорослими і однолітками. Новоутворення у підлітковому, юнацькому віці. Розвиток самосвідомості підлітків, старшокласників та в зрілому юнацькому віці. Розвиток уваги та пізнавальних процесів (відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява) підлітка та старшокласника. Розвиток емоційно-вольової сфери підлітка і старшокласників. Особливості мовлення підлітків і старшокласників. Криза у підлітковому та ранньому юнацькому віці. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.

Загальна характеристика ранньої та середньої дорослості. Розвиток психічних процесів та особистості у період ранньої та середньої дорослості. Нормативні кризи віку ранньої та середньої дорослості. Вікова періодизація старості. Анатомо-фізіологічні процеси старіння. Особливості психічного старіння. Криза "Я – інтеграції".

Тема 3.4. Педагогічна психологія як наука, її методи

Предмет, завдання та сучасний стан розвитку педагогічної психології. Структура педагогічної психології. Зв'язок педагогічної психології з іншими науками. Методи дослідження у педагогічній психології. Понятійно-категоріальний апарат педагогічної психології.

Тема 3.5. Психологія навчання та виховання

Психологічна характеристика процесу навчання. Психологічний аналіз дидактичних принципів навчання. Особливості навчальної мотивації. Фактори, що впливають на ефективність навчання.

Співвідношення процесів учіння та навчання. Структура учіння. Психологічні особливості процесу засвоєння знань, умінь і навичок. показники уміння вчитися.

Підходи до визначення виховання, його закономірності. Мета, принципи, форми і методи виховного впливу. Поняття про моральність. Вчинок як одиниця моральної поведінки. Самовиховання та його специфіка. Вікові особливості виховання особистості. Виховання і гра, виховання і навчання, виховання і трудова діяльність дітей дошкільного та шкільного віку. Критерії та показники вихованості дітей. Зв'язок соціальних інститутів і сім'ї у вихованні дітей. Психологія виховання дітей з порушеннями у поведінці.

Тема 3.6. Психологія педагога та педагогічного співробітництва

Сутність, структура та функції педагогічної діяльності. Спрямованість особистості педагога і типи педагогів. Педагогічні здібності та якості педагогів. Мотивація і продуктивність педагогічної діяльності у дошкільних та шкільних навчальних закладах.

Способи формування психологічної культури педагогів. Психогігієна педагогічної діяльності. Синдром професійного вигорання, його причини та способи подолання. Психологічна характеристика педагогічного співробітництва та спілкування. Міжособистісні відношення між учасниками педагогічного процесу. Роль зворотного зв'язку при спілкуванні. Стили педагогічної діяльності.

Тема 3.7. Вступ до спеціальної психології

Сутність спеціальної психології. Предмет, завдання спеціальної психології. Дитина з особливими освітніми потребами в системі суспільних відносин. Взаємозв'язок спеціальної психології з іншими галузями психології та науками. Принципи спеціальної психології. Методи спеціальної психології. Поняття норми та відхилення. Характеристика понять: норма, патологія, дефект, інвалідність. Закономірності типового та порушеного розвитку. Психологічна структура порушення розвитку. Онтогенез та дизонтогенез.

Тема 3.8. Дизонтогенез інтелектуального розвитку та при мовленнєвих порушеннях

Загальна характеристика дизонтогеній за типом ретардації. Олігофренія та її класифікація за етіологією. Чинники виникнення порушень розумового розвитку. Ступені розумової відсталості. Класифікація психічного недорозвитку (за Д.М.Ісаєвим): астенічна, атонічна, дисфорична, стенічна. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей (основні властивості психічної діяльності). Особливості вищих психічних функцій при різних формах інтелектуальних порушень. Специфіка соціального розвитку та становлення особистості: мотиваційна сфера, образ Я, характер, самосвідомість, саморегуляція.

Затримка психічного розвитку, психологічна структура порушення. Чинники виникнення. Класифікація дітей із затримкою психічного розвитку (за К.С. Лубовським): конституціонального походження (гармонійний психічний та психофізичний інфантилізм); соматичного походження; психогенного походження; церебрально-органічного генезу. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР. Психологічна характеристика розвитку дитини із ЗПР. Особливості соціальних взаємовідносин, ціннісні орієнтації, образ Я та самооцінка. Специфіка психічного розвитку: ігрова діяльність, мовлення, практична та розумова діяльність.

Особливості психічного та соціального розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями: психофізична, лінгвістична та психологічна природа порушень мовлення (І.Павлов, М.Бернштейн, О.Лурія, О.Потебня, М.Лісіна, Л.Цветкова). Огляд порушень мовлення центрального та периферійного характеру. Психолого-

педагогічна класифікація мовленнєвих порушень. Загальні особливості психічного та соціального розвитку при різних типах мовленнєвих порушень.

Тема 3.9. Особливості дизонтогенезу при інших типах порушення психофізичного розвитку

Психічний та соціальний розвиток при сенсорних порушеннях: сутність сурдопсихології, предмет та задачі. Чинники порушень слуху. Класифікація порушень слуху: глухі, пізнооглухлі, туговухі. Загальна характеристика психічного та соціального розвитку дітей з порушеннями слуху. Тифлопсихологія – предмет та задачі. Чинники порушення зору. Класифікація порушень зору: незрячі, слабозорі. Загальна характеристика особливостей психічного та соціального розвитку дітей з порушеннями зору.

Клініко-психологічні особливості та становлення особистості дитини при порушеннях опорно-рухової сфери: ортопсихологія – предмет та задачі. Порушення опорно-рухової сфери – дитячий церебральний параліч (ДЦП). Чинники виникнення ДЦП. Форми ДЦП: спастична деплегія, геміпаретична, гіперкінетична, подвійна гіплегія, атонічно-астатична. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ДЦП. Характеристика особистості дитини з порушеннями опорно-рухового апарату.

Клініко-психологічні особливості та становлення особистості дитини при розладах аутистичного спектра: загальна характеристика поняття розладів аутистичного спектра (РАС). Історія питання розладів аутистичного спектра: синдром Каннера, синдром Аспергера. Перші прояви РАС та базові діагностичні критерії: класичне та сучасне розуміння. Особливості моторики, пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери при розладах аутистичного спектра. Основні теорії аутизму. Характеристика особистості дитини з РАС.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного оцінювання проводяться відповідно до навчально-методичної карти дисципліни, де зазначено види контролю.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється у таких формах:

Усна відповідь (доповідь, повідомлення, есе на практичному, семінарі):

- вільне володіння матеріалом;
- повнота та логіка викладу;
- чіткість і доведеність формулювань;
- обґрунтованість тверджень;
- посилення на науково-літературні джерела;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);

- наявність узагальнень, висновків.

Письмова відповідь (модульна контрольна робота):

- правильність, чіткість, логічність у викладені відповіді на запитання;
- комплексне бачення питання (проблеми);
- вміння виділити головне;
- обрання правильної відповіді;
- наявність та обґрунтованість власних пропозицій, власної позиції (погляду);
- чіткість позначень і акуратність.

Виконання завдань практичних занять:

- пошук інформаційних джерел;
- оформлення результатів згідно вимог за темами практичних занять.

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

- підготовка презентації на тему заняття;
- оформлення відповідно з вимогами до такого виду робіт.

Виконання завдань самостійної роботи :

- складання та ведення протягом вивчення курсу власного термінологічного словника;
- підготовка реферату згідно вимог і орієнтовної тематики;
- захист реферату;

Заходи з модульного контролю проводяться по завершенню вивчення навчального матеріалу даного модуля.

Екзамен проводиться у 3 семестрі.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен

Питання до екзамену (1, 2, 3 модулі)

1 модуль

1. Визначення психології як науки.
2. Предмет психології та її завдання.
3. Природа і сутність психіки.
4. Сучасна психологія і її місце в системі наук.
5. Методи загальної психології.
6. Відмінності психіки людини від психіки тварин.
7. Свідомість як форма відображення людиною дійсності. Структура свідомості.
8. Несвідоме, його прояв у психічних процесах, властивостях та станах людини.
9. Самосвідомість особистості. Я-концепція та образ Я.
10. Індивід, особистість та індивідуальність. Індивідні та особистісні якості людини.
11. Спрямованість особистості як стало домінуюча система мотивів.
12. Установки та прагнення. Ідеали, переконання, світогляд особистості.
13. Структура особистості.
14. Мотивація як прояв потреб особистості. Види мотивів.
15. Поняття про діяльність.
16. Структура діяльності.
17. Засоби діяльності і процес їх засвоєння.
18. Основні види діяльності
19. Поняття про здібності.
20. Структура здібностей.
21. Види здібностей.
22. Рівні здібностей.
23. Поняття про темперамент.
24. Фізіологічні основи темпераменту.
25. Психологічна характеристика темпераменту.
26. Типологія темпераментів.
27. Поняття про характер.
28. Структура характеру.
29. Риси характеру та закономірні зв'язки між ними.
30. Типологія характерів.
31. Поняття про увагу.
32. Фізіологічні основи уваги.
33. Види і форми уваги.
34. Властивості уваги.
35. Поняття про відчуття.
36. Фізіологічні основи відчуттів.
37. Види відчуттів і їх класифікація.
38. Властивості відчуттів.

- 39.Поняття про сприймання.
- 40.Фізіологічні основи сприймань.
- 41.Види сприймань.
- 42.Властивості сприймань.
- 43.Поняття про пам'ять.
- 44.Види пам'яті.
- 45.Характеристика процесів пам'яті.
- 46.Індивідуальні особливості пам'яті.
- 47.Поняття про мислення.
- 48.Розумові дії та мислительні операції.
- 49.Форми мислення.
- 50.Види мислення.
- 51.Індивідуальні особливості мислення.
- 52.Поняття про уяву.
- 53.Фізіологічні основи уяви.
- 54.Процес створення образів уяви.
- 55.Види уяви.
- 56.Поняття про емоції і почуття.
- 57.Фізіологічні основи почуттів.
- 58.Функції емоцій.
- 59.Форми переживання почуттів.
- 60.Вищі почуття, їх види.
- 61.Поняття про волю.
- 62.Структура і види вольових дій.
- 63.Функції волі.
- 64.Різновиди вольових дій.
- 65.Вольові якості особистості і умови та шляхи їх розвитку.

2 модуль

1. Соціальна психологія як наука
2. Предмет і завдання соціальної психології як науки.
3. Методи соціальної психології.
4. Поняття взаємодії в соціальній психології.
5. Зміст , види та основні особливості взаємодії людей.
6. Розуміння змісту взаємостосунків у соціальній психології.
7. Загальна характеристика соціальної взаємодії людей.
8. Виникнення взаємостосунків між людьми.
9. Загальна характеристика взаєморозуміння.
- 10.Динаміка соціальної взаємодії людей.
- 11.Сутність соціальної установки.
- 12.Зміст соціального сприйняття.
- 13.Успішність соціального сприйняття.
- 14.Функції соціального сприйняття.
- 15.Механізми соціального сприйняття.
- 16.Фактори успішності соціального сприйняття.

17. Комунікація в міжособистісних відносинах.
18. Психологічні особливості вербальної комунікації.
19. Психологічні особливості невербальної комунікації.
20. Спілкування як феномен соціальної психології.
21. Мотиваційно-ціловий компонент спілкування.
22. Інтерактивний компонент спілкування.
23. Комуникативний компонент спілкування.
24. Види спілкування.
25. Соціокультурні аспекти спілкування.
26. Основні характеристики спілкування
27. Сторони спілкування.
28. Функції спілкування.
29. Характеристика маніпулятивного спілкування.
30. Феномен групи з погляду соціальної психології.
31. Специфіка міжгрупової взаємодії та міжгрупового сприймання.
32. Класифікація соціальних груп.
33. Соціальна психологія міжгрупових відносин.
34. Мала група у контексті соціальної психології.
35. Розвиток малої групи.
36. Психологічна структура малої групи.
37. Етапи розвитку взаємостосунків у малій групі.
38. Сутнісні ознаки малої групи
39. Згуртованість малої групи.
40. Види і структурні компоненти малої групи.
41. Динамічні характеристики малої групи.
42. Динамічні процеси в малій групі.
43. Нормативний вплив у групі.
44. Керівництво і лідерство у малих групах.
45. Проблема групової згуртованості.
46. Психологічні особливості групової думки.
47. Психологічні особливості групових настроїв.
48. Прийняття групового рішення.
49. Процес прийняття групою рішень.
50. Нормативний вплив меншості у малій групі.
51. Психологія великих соціальних груп.
52. Класифікація та особливості розвитку великих соціальних груп.
53. Соціальна психологія натовпу.
54. Психологічні особливості натовпу.
55. Соціальний конфлікт та його характеристика.
56. Психологічні особливості соціального конфлікту.
57. Сутність соціалізації, її сфер, стадій, інститутів і механізмів.
58. Соціально-психологічні особливості соціалізації представників різних вікових категорій.
59. Вікові кризи життя і процес соціалізації індивіда.
60. Зміст і фактори соціалізації особистості.

- 61.Механізми і засоби соціалізації особистості.
- 62.Загальна характеристика соціальних ролей
- 63.Поведінкові особливості особистості.
- 64.Соціально-психологічні особливості особистості.
- 65.Асоціальні прояви особистості.

3 модуль

1. Визначення вікової психології як науки. Її предмет і завдання.
2. Соціальні умови психічного розвитку.
3. Роль діяльності в психічному розвитку дитини.
4. Проблема вікової періодизації.
5. Принципи вікової періодизації і їх характеристика..
6. Криза новонародженості, її характеристика.
7. Досягнення в психічному розвитку дитини на першому році життя.
8. Криза трьох років. Причина і способи її усунення.
9. Предметна діяльність як провідна у ранньому віці. Її характеристика.
- 10.Новоутворення, дозрівання нервової системи у ранньому віці.
- 11.Психологічні проблеми психічного розвитку дошкільника.
- 12.Психологічна характеристика діяльності дітей дошкільного віку.
- 13.Розвиток психічних процесів дітей дошкільного віку.
- 14.Психологічна готовність до школи.
- 15.Самосвідомість і самооцінка дітей молодшого шкільного віку.
- 16.Пізнавальні потреби і мотиви навчальної діяльності молодших школярів.
- 17.Новоутворення і досягнення психічного розвитку у молодшому шкільному віці.
- 18.Формування особистості молодшого школяра.
- 19.Особливості спілкування молодших школярів з учителем.
- 20.Характеристика підліткового віку.
- 21.Характеристика вольової сфери підлітків.
- 22.Криза підліткового віку. Причини та шляхи її вирішення.
- 23.Особливості спілкування в підлітковому віці.
- 24.Провідна діяльність у підлітковому віці
- 25.Основні новоутворення в особистісній сфері підлітків.
- 26.Соціальна ситуація розвитку старшокласників, особливості життєвого самовизначення.
- 27.Провідна діяльність в старшому шкільному віці.
- 28.Новоутворення раннього юнацького віку.
- 29.Характеристика пізнього юнацького віку.
- 30.Загальна характеристика періоду дорослості.
- 31.Загальна характеристика ранньої та середньої дорослості.
- 32.Розвиток психічних процесів та особистості у період ранньої та середньої дорослості.
- 33.Нормативні кризи віку ранньої та середньої дорослості.
- 34.Анатомо-фізіологічні процеси старіння.
- 35.Особливості психічного старіння та ставлення до смерті.

36. Характеристика кризи "Я-інтеграції".
37. Предмет і завдання педагогічної психології.
38. Основні підходи до проблеми співвідношення навчання і розвитку.
39. Психологічна характеристика процесу навчання.
40. Поняття про навчіння.
41. Мотиваційний компонент учіння.
42. Віковий та індивідуальний підхід в учінні.
43. Психологічні фактори успішності в учінні.
44. Самостійна робота як вища форма учбової діяльності.
45. Індивідуальний підхід до дитини в процесі виховання.
46. Віковий фактор вихованості особистості.
47. Роль дорослого у формуванні потреби у самовихованні.
48. Типологія «важких» дітей.
49. Психологічне трактування важковиховуваних дітей.
50. Психологічні основи виховання дитини з асоціальною поведінкою.
51. Здібності в структурі особистості педагога.
52. Психологічна характеристика педагогічного такту.
53. Педагогічні здібності.
54. Характеристика Я- концепції педагога.
55. Предмет та задачі спеціальної психології.
56. Принципи і методи спеціальної психології.
57. Класифікація порушень психічного розвитку.
58. Онтогенез та дизонтогенез.
59. Загальна характеристика психічного розвитку розумово відсталих дітей.
60. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з ЗПР.
61. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушеннями слуху.
62. Загальна характеристика особливостей психічного розвитку дітей з порушеннями зору.
63. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з порушеннями мовлення.
64. Загальна характеристика психічного розвитку дітей з дитячим церебральним паралічем (ДЦП).
65. Характеристика особистості дитини з розладами аутистичного спектра.

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1 модуль

1. Варій М.Й. Загальна психологія.: підр. [для студ. вищ. навч. закл.]3-тє вид. Київ: Цент учбової літератури, 2009.1007 с.
2. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навч. посіб. для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ф-т корекц. та соц. педагогіки і психології, Каф. психології освіти. Кам'янець-Подільський : Зволейко Д. Г. [вид.], 2015. 431 с.
3. Загальна психологія / за загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця: Нова Книга, 2004.704с.
4. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закладів /О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук [та ін.]. Київ: Каравела, 2019. 464с.
5. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. Київ: Ліра-К, 2020. 564 с.
6. Партико Т. Б. Загальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 416 с.
7. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2020. 418 с.

2 модуль

1. Коваленко А.Б., Корнєв М.Н. Соціальна психологія: Підручник. К., 2006. 400 с.
2. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
3. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 649 с.
4. Основи соціальної психології: підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
5. Слюсаревський, М. М. Соціальна психологія : навч. посіб. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2019. 351 с.
6. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
7. Соціальна психологія : навчальний посібник / І. Г. Андрущенко, Т. В. Бушуєва, Т. М. Зелінська, Т. В. Зайчикова, Д. Д. Отич, Г. А. Ставицький, А. Ф. Федоренко, О. М. Складенко ; за ред. С. О. Ставицької, Д. Д. Отич] ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Каравела, 2018. 329 с.

3 модуль

1. Бочелюк В.Й. Психологія людини з обмеженими можливостями : навчальний посібник / В.Й. Бочелюк, А.В. Турубарова. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Видра О. Вікова і педагогічна психологія : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 112 с.
3. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / О. В. Скрипченко та ін. 5-те вид. Київ: Каравела, 2017. 400 с.
4. Гуцало Е.У. Психологія вікового розвитку особистості. Навчально-методичний посібник. Кіровоград, поліграфічно-видавничий центр "Імекс LTD", 2010. 216 с.
5. Дубініна К.В. Вікова психологія: навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 176 с.
6. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
7. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Алерта, 2019. 112 с.
8. Кобильченко В., Омельченко І. Спеціальна психологія : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2020. 224 с.
9. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами: навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Літера ЛТД, 2008. 416 с.
10. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
11. Лисянська Т. М. Педагогічна психологія: Навч. посіб. К.: Каравела, 2012. 264 с.
12. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2015. 469 с.
13. Пахомова Н.Г., Кононова М.М. Спеціальна психологія : навчальний посібник для студентів спеціальності 6.010105 «Корекційна освіта». ПНПУ ім. В.Г. Короленка. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2015. 357 с.
14. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: навчальний посібник. Вид. 3-тє, виправ. Суми : Університетська книга, 2010. 352 с.
15. Савчин М. В. Педагогічна психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2007. 424 с.
16. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. навч. посіб. 3-тє видання, перероблене, доповнене (ВЦ "Академія"). Київ: Альма-матер, 2017. 384 с.
17. Синьов В.М. Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини. К.: Знання, 2008. 359 с.
18. Спеціальна психологія. У питаннях і відповідях: навчальний посібник / укл. О. В. Чепка. Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. 104 с.

Додаткові

1. Адаптація дитини до школи / Упоряд.: С.Максименко, К. Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 111 с.

2. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект. Випуск 2 [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2014. 160 с.
3. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект. Випуск 3 [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2015. 151 с.
4. Вчителю про молодшого школяра: психологічний аспект: [збірник статей]. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ: 2013. 136 с.
5. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
6. Діагностика готовності дітей до школи / [упоряд.: О. Дедов]. Хотин, 2014. 194 с.
7. Дубініна К.В. Прокрастинація як проблема психології особистості студента. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 12. Психологічні науки: Зб. наукових праць*. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2018. №7 (52). С. 172 – 180.
8. Емоційний розвиток дитини / Упоряд.: С.Максименко, К. Максименко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2004. 112 с.
9. Ілляшенко Т.Д. Чому їм важко вчитися? Діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. Київ : Початкова школа, 2003. 128 с.
10. Кісарчук З. Г. Особливості розвитку практичної психології на сучасному етапі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 3. С. 10 – 12.
- 11.Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2007. 256 с.
- 12.Кириленко Т. С., Шамлян К. М. Психологія волі: навч. посіб. Київ : Київський університет, 2018. 159 с.
- 13.Кондратенко Л.Розумові здібності дитини : Диференціально-діагностичний довідник психолога школи І ступеня. К.: Главник, 2004. 112 с.
- 14.Ложкин Г.В., Повякель Н.И. Практическая психология конфликта: Учеб. пособие. К.: МАУП, 2000. 256 с.
- 15.Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів: теорія і технологія: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Стилос, 2006. 543 с.
- 16.Подольск Л. Г. Основи вікової психології. Київ : Главник, 2006. 112 с.
- 17.Приходько Ю. О., Савченко К. В. Розвиток вольових якостей молодших школярів як чинник їх навчальної успішності. Навчально-методичний посібник. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 60 с.
- 18.Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: навч. посіб. Київ: Каравела, 2011. 328с.
- 19.Психологічна діагностика мислення, інтелекту, креативності дитини / Упоряд.: С.Максименко, Л.Кондратенко, О.Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
- 20.Психологічний довідник учителя. В 4-х кн. /Упоряд. В. Андрієвська. / За заг. ред. С.Максименка. К.: Главник, 2005. Кн. 1. 112 с., Кн. 2. 112 с., Кн. 3. 96 с., Кн. 4. 96 с.

21. Розвиток пізнавальних процесів дитини / Упоряд.: С. Максименко, В. Маценко, О. Главник. К.: Мікрос-СВС, 2003. 112 с.
22. Русинка І.І. Психологія: Навчальний посібник. К.: Знання, 2009. 512 с.
23. Савченко К.В. Цілеспрямованість молодших школярів із різними рівнями навчальних досягнень. *Актуальні проблеми психології*. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. Київ: Логос, 2007, т. 7, вип. 10. С. 352 – 362.
24. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Насека О. В. Вікова психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
25. Сергеєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Насека О. В. Педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 168 с.
26. Сікорська Л. Особистість молодшого школяра в соціальному середовищі: вплив взаємодії «сім'я – школа» на поведінку дитини / за наук. ред. С.Л. Грабовська. *Психологічні студії Львівського університету*: зб. наук. праць. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. Вип. 1. С. 300–304.
27. Соціальна психологія: хрестоматія: навчальний посібник / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; С. О. Ставицька, Б. В. Бушуєва, Т. М. Зелінська, Т. В. Зайчикова, Д. Д. Отич, О. М. Скліаренко, А. Ф. Федоренко; за ред. С. О. Ставицької, Д. Д. Отич; рецензенти: Т. В. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 341 с.
28. Співак Л.М. Діагностика і корекція «Я-концепції» молодших школярів з низьким рівнем навчальних досягнень: Навч. посібн. 2-ге вид. К.: Каравела, 2011. 224 с.
29. Хрестоматія з дитячої психології: навчально-методичний посібник / укладачі Ю.О. Приходько, І.О. Лапченко та інші. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2017. 320 с.
30. Філоненко М. М. Психологія спілкування. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 383 с.
31. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2004. 697 с.
32. Яценко Т. С. Архаїчний спадок психіки: психоаналіз феноменології проблеми. Дніпро: Інновація, 2019. 283 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/489-vkova-pedagogchna-psihologiya-polschuk-vm.html>
3. Савчин М.В. Вікова психологія. URL: <https://textbook.com.ua/psihologiya/1473452492>
4. Сергеєнкова О.П. Вікова психологія. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/492-vkova-psihologiya-sergenkova-op.html>
5. Ушакова І.М. Курс лекцій з психології розвитку. URL: <http://academy.apbu.edu.ua/e-books/006/pb.htm>